

Kõrghariduse ja teaduse rahastamine on endiselt probleemne

Margus Lember – meditsiiniteaduste valdkonna dekaan

Ülikoolid pole juba ammu elevandi-luust tornid, kus ühiskond peab ülal üksikuid helgeid ja tarku päid, et need saaksid oma huvidele vastavalt suuri mõtteid mõelda ja kirja panna, teadusega tegelda ning väljavalitud noortele oma teadmisi edasi anda.

Tänapäeva ülikoolidelt eeldatakse lisaks kõrghariduse andmisele tõsist teadustööd, panust kogu ühiskonnale oluliste küsimuste lahendamisse, keele ja kultuuri hoidmist ja arendamist, põhiväärtuste hoidmist, avatust ja palju muud – loetelu ei ole lõplik. On erinevaid mudeleid, kuidas ühiskond oma ülikoole toetab ja rahastab, need on poliitilised valikud. Eesti on seni soovinud avalik-õiguslikes ülikoolides võimaldada tasuta eestikeelset kõrgharidust. Ülikooli poolt vaadatuna on aga rahastus selleks ebapiisav – seda tunnetavad kõik ülikooli töötajad, kõrvutades oma palka tööturul võimalikuga. Küll aga on antud lubadus järgnevatel aastatel eelarve oluliseks kasvaks.

Teadusraha puhul on olukord jätkuvalt keerukas raha ebapiisavuse ning lokaalse projektipõhisuse tõttu. Akadeemilisest tööst huvitatud võimekad noored ei näe suures osas oma tulevikku grantide taotlemise edukusest tulenevate lühiajaliste võimaluste kaudu. Need on olulised probleemid ka meditsiinivaldkonna jaoks. Kuigi meditsiiniteaduste valdkonna palgatase ületab nii keskmiste kui miinimumnäitajate poolest ülikooli keskmisi ja miinimume, on kõrvalolevast tervishoiusektorist mahajäämus märkimisväärne. Ülikooli tervikuna see probleem oluliselt ei kõneta. Eelarve kujundamine ja vastuvõtmine on TÜ nõukogu pädevus, kes jagab ülikooli-

Margus Lember

siseste reeglite alusel seda, mida jagada on.

Meditsiiniteaduste valdkond sõltub arusaadavalt kõigest sellest, mis väliskeskkonnas toimub. Kui majandus õitseb, siis õitseb ka akadeemia. Ning vastupidi ka. Lähikonnas jätkuv sõda mõjutab ka ülikooli, seda nii täiendava surve tõttu riigi rahastusele ja prioriteetidele kui ka näiteks välisüliõpilaste huvi vähenemise kaudu Tartu Ülikooli vastu. Ka Eesti ühiskonnas toimuv, avalik huvi ja debatt puudutavad otseselt ülikooli. Viis, kuidas kriisides käitakse, milliseid lahendusi leitakse, mõjutab meie töötajaid ja nende turvatunnet. Tunnetatud õigus või selle puudumine on tähtis igale ülikoolipere liikmele.

Tänapäeval on üliolulised võrgustikud, milles toimime. Lähemalt on need naaberinstituudid ülikoolis,

meie kliinilised baasid kliinikum ja teised haiglad ning tervishoiuasutused, teised ülikoolid ja rahvusvahelised organisatsioonid. Samuti partnerid ettevõtluses ja tööstuses ning riigiasutused. Suhted partneritega on alalises arengus. Kui näiteks ülikooli ja raviasutuse seotus kliinikumis on vähenemas, siis mitmete haiglatega on vastastikune huvi ja kontaktid kasvanud nii praktika kui ka residentuuri läbiviimisel. Tekkiv sünergia peab andma lisandväärtust.

ÕPPETÖÖ

Möödunud aastal muudeti vastuvõtutingimusi eestikeelse arstiteaduse, proviisoriõppe ning hambaarstiteaduse õppekavadel. Muudatuse peamine eesmärk oli leida motiveeritud ja erialakindlad üliõpilased ning aasta hiljem võib tõdeda, et see on ka õnnestunud. Eriline heameel

on proviisoriõppe kohtade täitumise üle erinevalt varasemast.

Meditsiiniteaduste valdkonna lõpudiplomi sai käesoleval aastal 317 inimest, kellest 36 lõpetas *cum laude*. Arstiteaduse üliõpilaste lõpueksami sooritas 144 üliõpilast. Doktorikraadi sai 21 inimest ja residentuuri lõpetas 109 inimest. 2023/2024. õppeaastal alustas meditsiiniteaduste valdkonnas õpinguid 490 üliõpilast. Doktorantuuriõpinguid alustas 24 inimest. Samuti lõpetas üle pika aja taas toimunud „Arstid tagasi tervishoidu“ kursuse ning sooritas eksami kümnekond kolleegi.

2022. aasta sügisel toimus arstiteaduse, hambaarstiteaduse ja proviisoriõppe õppekavade sisehindamine. Sisehindamise põhiaruannetest toodi välja erinevad tegevusplaanid, mis hõlmavad tulevikus kavandata-vaid muudatusi.

Arstiteaduse õppekaval soovitakse hindamine muuta mitmekesisemaks nii õppeainete kui ka õppekava tasemel. Samuti soovitakse muuta lõpueksami formaati, eesmärk on hinnata rohkem lõpetaja praktilisi oskusi. Kevadel viidi koos viienda ja kuuenda kursuse arstiteaduse tudengitega läbi OSCE (*Objective Structured Clinical Examination*) meetodil põhinev proovieksam, sellest saadud kogemus on oluline uue lõpueksami kujundamisel.

Hambaarstiteaduses soovitatakse liikuda rohkem kompetentsipõhise õppe poole. Üldiselt lähevad hambaarstitudengid pärast viieaastast õpet otse tööle ning seetõttu on tuntud, et õpet jääb väheks. Instituut on teinud ettepaneku pakkuda hambaarstiteaduse lõpetajale juurde täiendavat õpet. Juures võiks olla teatud mahus praktiseerimine ehk internatuur. Ettepanekud on nüüd ministeeriumile tehtud ning nende muudatuste rahastamiseks tuleb järgmisel aastal tööd teha.

Proviisori erialal oli eelmisel aastal vähe sisseastujaid mitmel põhjusel. Pikemat aega on ka arutletud, kas õppekava vajab radikaalsemaid muudatusi. Suurima muudatusena soovitakse loobuda

integreeritud õppest ning luua 3 + 2 bakalaureuse- ja magistriõppekava. Magistriõppekava on ühiskonna vajadustest lähtudes paindlikum ja võimaldaks arendada spetsialiseerumisega õpet, näiteks apteeגי- ja ravimiarenduse suunal. Magistriõppekava ei oleks mõeldud ainult proviisoriõppe bakalaureuselõpetajatele, vaid sobiks ka neile, kes tulevad näiteks geenitehnoloogia bakalaureuseõppest ja soovivad end edasi harida ravimiteaduse alal. Instituut on pidanud mõttetalguid ja läbirääkimisi erinevate osapooltega ning paistab, et nende mõtetega liigutakse õiges suunas.

Keerulisem on endiselt farmatseutide ja proviisorite hariduse ja töölerakendamise küsimus. Tallinna Tervishoiukõrgkoolis on kolmeaastane farmaatsiaõpe ning sealt tulijad võiksid jõuda meie proviisoriõppesse. Siinjuures on arutletud, kas õpe on sel tasemel, et jätkata magistriõppes ning kas meie nõuded sisseastujatele on sobilikud. Ka selle teemaga tegeleb farmaatsia instituut koostöös Tallinna Tervishoiukõrgkooliga.

Jätakuvalt oleme läbi viinud juhendajakoolitusi. Viimastel aastatel on olnud sinna kaasatud ka hambaarsti, proviisorite ja füsioteraapia õppe praktikajuhendajad. Kokku toimus 13 koolitust: üks hambaarstiõppe praktika juhendamisoskuste koolitus; üks proviisoriõppe praktika juhendamisoskuste koolitus; üks füsioteraapiaõppe praktika juhendamisoskuste koolitus; seitse arstiõppe ja residentuuri juhendamisoskuste koolitust ning kolm arstiõppe ja residentuuri juhendamisoskuste jätkukoolitust.

TUNNUSTUS

Tartu Ülikooli üliõpilasesinduse komisjon valis 2022. aasta õppejõuks meditsiiniteaduste valdkonnas sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi funktsionaalse morfoloogia lektori Raivo Puhke.

Meie valdkonna teadlased pälvisid tänavu mitmeid riigi teaduspreemiasid. Meditsiinilise biokeemia

professor Mihkel Zilmer pälvis elutööpreemia pikaajalise tulemusliku teadus- ja arendustöö eest. Arstiteaduste preemia pälvisid meditsiinilise mikrobioloogia professor Irja Lutsar ning laste intensiivravi ja farmakoteraapia professor Tuuli Metsvaht tööde tsükli „Vastsündinute sepsise interdistsiplinaarne käsitus“ eest.

President tunnustas kahte meie nakkushaiguste õppejõudu: infektsioonihäiguste nooremteadur Anne Kallaste ja infektsioonihäiguste lektor Pilleriin Soodla said Eesti Punase Risti III klassi teenetemärgi.

Ortopeedia teadur Kaspar Tootsi pälvis Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore teadlase preemia. Liikumis- ja sporditeaduste doktorant Rasmus Pind sai Haridus- ja Teadusministeeriumi parimate üliõpilaste teadustööde peapreemia.

Tartu Ülikool jagas traditsiooniliselt oma tunnustusi ehk aumärke. Meditsiiniteaduste valdkonnas sai Tartu Ülikooli medali endokriinfüsioloogia professor Vallo Volke, aumärgid said dermatoveneroloogia kaasprofessor Maire Karelson, sisehaiguste propedeutika lektor Rein Kermes, arstiteaduse üliõpilane Liisa Marie Kerner, vanemlaborant Agnes Laasimer, õppekorralduse spetsialist ja sekretär Kaia Linkberg, koordinaator Eva Mõtte, tervisedenduse kaasprofessor Kersti Pärna, peremeditsiini kaasprofessor Kadri Suija, anestesioloogia ja intensiivravi assistent Alar Sõrmus ning arstiteaduse õppekava üliõpilane Andreas Tulver.

Pikaaegse panuse eest ülikoolile ehk teenetemärgi „100 semestrit Tartu Ülikoolis“ said laborant Ellen Gvozdkova, patofüsioloogia kaasprofessor Lumme Kadaja-Änilane, laborant Tatjana Kums, südamekliiniku kardioloogia lektor Kristin Lamp, inimese anatoomia assistent Hannes Tomusk ning immunoloogia kaasprofessor Tamara Vorobjova.

Arstiteaduskonna medali said immunoloogiaprofessor Raivo Uibo ja reumatoloogia kaasprofessor Riina Kallikorm.

ERIARSTIÕPE

Eriarstiõppes käib residentuuri-programmide sisehindamine. Selle aasta jaanuarist juunini hinnati 23 programmi ehk umbes pooled on läbinud sisehindamise. Residentuurikomisjonile annavad oma arvamuse eriala üldjuhendaja, eriala või erialaseltsi esindaja ning resident. Võib tõdeda, et sisehindamine on kulgenud päris hästi, välja on joonistunud murekohad ja tehtud ettepanekud parandusteks.

Samuti arendatakse edasi e-portfooliot, mis koondab kogu vajaliku info residentide õpingute ja eriala omandamise kohta. Selleks, et kogu tervik oleks hallatav, tuleb tööd teha nii sisulise kui ka tehnilise poolega. Kuna see töö nõuab suurt ressursi, on e-portfoolio valmimine taas edasi lükatud 2025. aastale.

Samuti toimuvad pehmeid oskusi arendavad uued teoreetilised koolitused. Jätkame ka residentidele juhendamisoskusi õpetavate koolitustega ning uudsena kursusega „Patsiendihutusest arstile“.

Oftalmoloogia ning anestezioloogia ja intensiivravi programme pikendati aasta võrra ning vastuvõtt tehti juba pikenenud programmidele.

Residentuurikohtadest täideti sisseastumisel 165. Kohti oli varasemast rohkem, ent uue tendentsina on suurenemas nende lõpetajate hulk, kes vahetult pärast põhiõppe lõppu ei astu eriarstiõppesse.

TEADUSTÖÖ

2022. aastal avaldati meditsiiniteaduste valdkonnas 358 kõrgetasemelist artiklit. Valdkonnas kaitsti 21 doktoritööd. Doktorante on õppes 216, mis on natuke vähem kui eelmisel aastal.

Jõustunud on doktoriõppe reform. Meditsiiniteaduste valdkonnas on üks doktoriõppeprog-

ramm, mille all on neli eriala: arstiteadus, neuroteadused, farmaatsia ning liikumis- ja sporditeadused. Doktoriõppereformile on vara on veel hinnangut anda, kuid kahtlemata on see rohkem struktureeritud. Nooremteadurina tööle asumine on andnud sotsiaalse garantii neile, kellel varem töökohti ei olnud ning kes pidid olema ainult üliõpilasestaatuses. Raha, mida stipendiumi asemel saab nooremteaduri palgana, on võrreldes varasemaga suurenenud, ent inflatsiooni tingimustes ikkagi tagasihoidlik.

Meditsiiniteaduste valdkond on viimastel aastatel ka Aasias piire kolinud ning meie esindajad on kohtunud Singapuri Riikliku Ülikooli Yong Loo Lini meditsiinikooli ja Indoneesia Airlangga Ülikooliga. Samuti külastas Aasia keskuse ja Eesti Vabariigi Singapuri saatkonna eestvedamisel Tartu Ülikooli delegatsioon Singapuri kolleege, et sõlmida suhteid, õppida üksteiselt ning panna alus pikaajalisele koostööle. Need kohtumised näitasid, et Singapuri ülikoolid soovivad teha Tartu kolleegidega koostööd. Aasia suund on ülikooli jaoks tähtis, kuid tuleb täpselt mõtestada, mida me vajame: kas meil on võimalik saada mingisuguseid uusi teadmisi või ühistöös tekkivaid ligipääse rahastusallikatele, eeskätt teaduse suunas.

Jätkuvalt käib töö Enlighti projektiga, milles keskendutakse viiele põhivaldkonnale: tervishoid ja heaolu, digitaalsed lahendused ja digiteerimise mõju, kliimamuutus, energia ja ringmajandus ning võrdsus. Samuti on käimas ühiskursuse „Planetary Health“ väljatöötamine.

Tartu Ülikooli eksperimentaalarenduse toetuse tänavuses taotlusvoorus pälvis aastaseks arendus-

tööks rahastuse meditsiiniteaduste valdkonnast kaks projekti. Toetust sai füüsilise farmaatsia professori Karin Kogermanni projekt, mille eesmärk on luua haavandite raviks elektrospinnitud antimikroobsed haavakatted ning teha nende ohutuse testimiseks esmane kliiniline uuring. Inimese geneetika professor Maris Laan jätkab toetuse abil rasedate vereseerumi analüüsil põhineva preeklampsia riski hindamise uudse testi arendamist.

RUUMILINE ARENG

Lastekliinik ja kõrvakliinik alustasid sügisest tööd Maarjamõisa meditsiinilinnaku uutes ravikorpustes. Seal on uued ja kaasaegsed tingimused õppetööks ka ülikooli inimestele. Samuti on remonditud kirurgiakliinikut ning uuendatud vanu ruume.

LÕPETUSEKS

3. oktoobril valitakse ülikoolis kõigile valdkondadele dekaanid, kes oma meeskondadega asuvad ametisse 1. jaanuarist. Kandideerimisel toimuvad kohtumised ja debadid annavad uuele meeskonnale järgneva neljaks aastaks ülesanded ja määravad prioriteetidid.

Arstiteaduskonna aastapäeva ettevõtmised toimuvad sel aastal 12.–13. oktoobril. Teaduskonverentsil saab kuulda ettekandeid viimase aasta jooksul meditsiini- ja sporditeaduste alal tehtud teadusuuringute tulemustest üliõpilaselt, arst-residentidelt, teadurilt, õppejõududelt, arstidelt ning meditsiiniteaduste valdkonna koostööpartneritelt ja vilistlastelt. Sel aastal esitavad arst-residentid esmakordselt teaduskonverentsil ka haigusjuhtusid. Teemakonverents kannab tänavu pealkirja „Tulevikumeditsiin, innovatsioon ja kestlik areng“.